

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 14^{ΗΣ} ΙΟΥΝΙΟΥ 1979

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Λεων. Ζέρβας** παρουσιάζων τὸ κατωτέρω βιβλίον εἶπε τὰ ἑξῆς :

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω βιβλίον τῆς Ἀκαδημαϊκοῦ Κυρίας Ἑλένης Τσαουτσέσκου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐρευνες στὸν τομέα τῆς σύνθεσης καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν μακρομοριακῶν ἐνώσεων», ἐκ σελ. 256, Ἐκδοτ. Οἶκος «Αἶμος» 1979. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι μετάφρασις ἐξ ἀγγλικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον ἐκκυκλοφόρησεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ ἀνατυπώσεις 26 δημοσιεύσεων τῆς Κυρίας Τσαουτσέσκου καὶ τῶν συνεργατῶν της εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς πορίσματα ἐρευνῶν των ἐπὶ τὸν σημαντικοῦ καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἀπόψεως ἐπικαίρου τομέως τῶν μακρομοριακῶν ἐνώσεων. Αἱ ἔρευναι αὗται διεξήχθησαν εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τὴν Διεύθυνσιν τῆς Κυρίας Τσαουτσέσκου Ἰνστιτοῦτον Χημικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ρουμανίας, κατανέμονται δὲ εἰς τὸ παρὸν βιβλίον εἰς 4 κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς μεθόδους καθαρισμοῦ μονομερῶν ἐνώσεων, εἰς μεθόδους παρασκευῆς πολυμερῶν ἀπὸ μονομερεῖς ἐνώσεις, εἰς μεθόδους παρασκευῆς πολυμερῶν διὰ συμπυκνώσεως διαφόρων μονομερῶν καὶ τέλος εἰς διερεῦνησιν δομῆς καὶ χαρακτηρισμὸν τῶν πολυμερῶν.

Ὁ ὅρος «μακρομοριακὴ ἐνωσις» ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου εἶναι γενικός, ἐνῷ ὁ ὅρος πολυμερεῖς ἐνώσεις ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰ 4 κεφάλαια, ἐπισημαίνει μίαν εἰδικὴν κατηγορίαν ἐξ αὐτῶν.

Γενικῶς αἱ μακρομοριακαὶ ἐνώσεις εἶναι ὀργανικῆς χημικῆς φύσεως, εἶναι δηλαδὴ παράγωγα τοῦ ἀνθρακος, καὶ ἔχουν ἐξαιρετικῶς μεγάλον μοριακὸν βάρος

ἀνερχόμενον εἰς χιλιάδας, εἰς δεκάδας χιλιάδας, εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδας, ἐνίοτε εἰς ἑκατομμύρια. Εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτὸν ἀνταποκρίνονται πλήρως μεγάλοι κατηγορίαι ὀργανικῶν ἐνώσεων, ποὺ ἀποτελοῦν συστατικά ζωικῶν καὶ φυτικῶν κυττάρων καὶ παίζουν βασικὸν ρόλον εἰς τὴν Βιολογίαν (τροφήμα, σκελετικά ὕλαι, ἔνζυμα, φορεῖς εἰδικῶν βιολογικῶν ἰδιοτήτων, κλπ.). Ἡ Χημεία ἀπὸ μακροῦ ἡσυχολήθη καὶ ἀσχολεῖται ἀκόμη μὲ τὴν διευκρίνησιν τῶν μακροενώσεων τούτων (πρωτεΐναι, ὕδατάνθρακες, νουκλεοπρωτεΐναι) καὶ γενικώτερον μὲ τὴν διευκρίνησιν τῶν συστατικῶν τῶν κυττάρων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κατορθωθῇ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, χάρις εἰς τὰς κοινὰς προσπάθειας Βιολογίας - Φυσικῆς - Χημείας, ἡ σπουδὴ βιολογικῶν φαινομένων ἐπὶ μοριακοῦ πλέον ἐπιπέδου. Ἡ βιολογία ἔγινεν ἐν πολλοῖς Μοριακὴ Βιολογία.

Αἱ μακρομοριακαὶ ἐνώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται τὸ παρὸν βιβλίον ἀνήκουν εἰς ἄλλην κατηγορίαν. Δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὴν φύσιν, εἶναι τεχνητὰ προϊόντα κυρίως τῆς ὀνομαζομένης δευτέρας βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἡμερῶν μας καὶ καλύπτουν ἀνάγκας τῆς σημερινῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας (πλαστικά, nylon κλπ.) καὶ τῆς σημερινῆς τεχνικῆς (π.χ. ὑλικά δι' ἐξαρθήματα δορυφόρων). Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως πρόκειται περὶ μακρομοριακῶν ἐνώσεων ποὺ ἀπαρτίζουν μίαν μακρὰν, πολὺ μακρὰν ἄλυσον ἀλληλοσυνδεομένων ἀτόμων ἀνθρακος, τὰ ὁποῖα φέρουν ὡς ὑποκαταστάτας πάντοτε ὕδρογόνον ἀλλὰ εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ ἄλλα τινὰ στοιχεῖα. Εἰς μερικὰς ἐξ αὐτῶν παρεμβάλλεται εἰς τὴν μακρὰν ἄλυσον κατὰ διαστήματα, ὡς κρῖκος, ἐν ἄλλο στοιχεῖον, συνήθως ὀξυγόνον ἢ ἄζωτον.

Φαινομενικῶς ἐμφανίζεται ὡς εὐκόλον ἐγχείρημα ἡ παρασκευὴ μιᾶς μακρομοριακῆς ἐνώσεως ἐνὸς πολυμεροῦς, διὰ πολυμερισμοῦ ἀπλῶν τινων ὕδρογονανθράκων μὲ πέντε ἕως ὀκτὼ ἄτομα ἀνθρακος ποὺ λόγῳ τῆς συντάξεώς των, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀντιδροῦν ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας μεθ' ἑαυτῶν καὶ νὰ ἀποτελοῦν διμερῆ καὶ ἐν συνεχείᾳ πολυμερῆ μὲ μακρὰν ἀνθρακοάλυσον. Τὸ πρῶτον πρόβλημα εἶναι χρησιμοποίησις χημικῶς καθαρῶν, δηλαδὴ ὁμοιογενῶν μικρομοριακῶν ἐνώσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ κανόνα εἶναι ὑποπροϊόντα τῶν διυλιστηρίων τῶν πετρελαίων. Χρησιμοποίησις μὴ «ἀδιαβλήτων» μικρομορίων, δηλαδὴ μειγμάτων, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα σχηματισμὸν μειγμάτων πολυμερῶν ποὺ δὲν δύνανται πλέον λόγῳ τῆς φύσεώς των (πρακτικῶς ἀδιάλυτα) νὰ ὑποβληθοῦν εἰς κάθαρσιν καὶ ἐμφανίζουν διαφορὰς ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν ἰδιοτήτων. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον περιγράφεται ἡ προσαρμογὴ, ἐπὶ τῇ βάσει θεωρητικῶν καὶ ἐργαστηριακῶν προσπαθειῶν, γνωστῶν μεθόδων καθαρισμοῦ μονομερῶν ἀλλὰ καὶ ἀνεύρεσις νέων μεθόδων διὰ χρησιμοποίησεως εἰδικῆς φύσεως καταλυτῶν (μετάλλων κλπ.).

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον ἀναφέρονται αἱ μέθοδοι πολυμερισμοῦ μονομερῶν πρὸς παρασκευὴν μακρομοριακῶν ἐνώσεων σταθερᾶς συστάσεως καὶ ὅσον τὸ δυνατόν περίπου καθωρισμένου μήκους ἀλύσου. Ἡ διαδικασία αὕτη θέτει τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς τεχνικοὺς πρὸ πολλῶν δυσχερειῶν.

Ἡ Θερμοδυναμικὴ προβλέπει διὰ κάθε ὁργανικὴν χημικὴν ἀντίδρασιν καὶ διὰ καθωρισμένας συνθήκας ἀντιδράσεως καὶ συνεπῶς διὰ τὸν πολυμερισμὸν τῶν μονομερῶν πολλὰς κατευθύνσεις, δηλαδὴ σχηματισμὸν μειγμάτων ἐκ πολλῶν προϊόντων. Συνήθως εἰς τὴν ἀπόδοσιν κυριαρχεῖ τὸ ἐν ἑξ αὐτῶν. Ἡ ἀπομάκρυνσις ὅμως τῶν προσμείξεων εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσχερὲς ἐγγείρημα.

Ἀφ' ἐτέρου εἰς τὰς θερμοδυναμικὰς ἐξισώσεις δὲν ὑπείσρχεται ὁ χρόνος. Ἡ ταχύτης ὅμως τῆς ἀντιδράσεως τοῦ πολυμερισμοῦ ὑπὸ ὥρισμένας συνθήκας (θερμοκρασία πίεσεως κλπ.) διαρκεῖ πολλὰκις ὄχι μόνον ὥρας ἀλλὰ ἡμέρας ἀκόμη καὶ μῆνας. Τὰ προβλήματα ταῦτα ὥς καὶ ἄλλα ἐπιλύονται διὰ τῆς ἀνευρέσεως καὶ χρησιμοποίησεως εἰδικῶν καταλυτῶν, οἱ ὅποιοι ἐπιταχύνουν τὴν ἀντίδρασιν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ περατωθῇ αὕτη ἐντὸς λεπτῶν ἢ τὸ πολὺ ὀλίγων ὥρῶν. Ἐπὶ πλέον ὁ καταλύτης δέον νὰ ἔχῃ κάπως ἀνεπτυγμένην εἰδίκευσιν, νὰ ἐπιταχύνῃ δηλαδὴ ἑξ ὅλων τῶν δυνατῶν ἀντιδράσεων μόνον ἐκείνην, ἣ ὁποία ὁμοῦ μὲ ὥρισμένας θερμοδυναμικὰς προϋποθέσεις ἄγει εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ αὐξῆσιν τῆς ἀποδόσεως καὶ καθαρότητος προϊόντος. Βεβαίως μία τοιαύτης φύσεως ἐξειδίκευσις ποὺ ἐμφανίζουν τὰ ἔνζυμα, τὰ ὁποῖα ὥς γνωστόν, καταλύουν συνήθως μόνον μίαν ἀντίδρασιν, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀνευρεθῇ εἰς τεχνητοὺς καταλύτας, πάντως ὅμως πρέπει καὶ οἱ τεχνητοὶ καταλύται νὰ ἔχουν κάπως ἀνεπτυγμένην ἐξειδίκευσιν. Ἡ ἀνεύρεσις τοιούτων καταλυτῶν δὲν δύναται νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν τύχην ὅπως γίνεται εἰς τὴν φύσιν κατὰ τὴν διάρκειαν ἑκατομμυρίων ἢ δισεκατομμυρίων ἐτῶν. Θεωρία καὶ πείραμα εἶχον ἐξαιρετικὰς ἐπιτυχίας καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν τεχνητῶν βιομηχανικῶν καταλυτῶν, ποὺ πολλοὶ ἑξ αὐτῶν δὲν βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἀλλὰ τηροῦνται μυστικοί, τουλάχιστον ἐπὶ τινα καιρὸν, εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐρευνητικῶν ἐργαστηρίων.

Τὰ ἴδια προβλήματα προκύπτουν καὶ κατὰ τὸν συνπολυμερισμὸν, κατὰ τὸν πολυμερισμὸν διὰ συμπυκνώσεως δύο διαφόρων μονομερῶν, ὥς ἀναφέρεται εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου. Ἡ θεωρητικὴ καὶ πειραματικὴ διερεύνησις τοῦ προβλήματος τούτου εἶναι δυσχερὴς, διότι τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς τὸν πολυμερισμὸν μονομερῶν πολλαπλασιάζονται εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τοῦ πολυμερισμοῦ διὰ συμπυκνώσεως. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν ἀνὰ περίπου κανονικὰ διαστήματα παρεμβάλλεται ὥς κρίκος καὶ ἕτερον

μονομερὲς τὸ ὁποῖον ἐνοῦται μὲ τὸ πρῶτον μονομερὲς ὑπὸ σχηματισμὸν μακρᾶς ἀλύσου. Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων ὀξυγόνον ἢ ἄζωτον τοῦ ἐνὸς μονομεροῦς ἐπιτελεῖ τὴν σύνδεσιν μὲ ἀνθρακοάλυσον καὶ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιμήκυνσιν τῆς ἀλύσου. Τὸ ἰδιαίτερον πρόβλημα τοῦ καταλύτου ἀπαιτεῖ καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐκτεταμένον πειραματισμόν. Ὡς καὶ εἰς τὸ δεύτερον, οὕτω καὶ εἰς τὸ τρίτον αὐτὸ κεφάλαιον, ἐπίσης μεγάλη σημασία δίδεται εἰς τὴν ἐπιλογὴν τοῦ χρόνου διακοπῆς δράσεως τοῦ καταλύτου καὶ τερματισμὸν τοῦ πολυμερισμοῦ ὥστε νὰ μὴ ἐξακολουθῇ ἐπ' ἄόριστον νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἀντίδρασιν, διότι αἱ φυσικαὶ ιδιότητες τοῦ πολυμεροῦς εἶναι κυρίως συνάρτησις τοῦ μεγέθους τοῦ μορίου.

Εἰς τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον ἀναφέρονται αἱ νέαι μέθοδοι διερευνήσεως τῆς δομῆς καὶ χαρακτηρισμοῦ τῶν συνθετικῶν πολυμερῶν, προσδιορισμοῦ δηλαδὴ ὠρισμένων φυσικῶν σταθερῶν, ἢ γινῶσις τῶν ὁποίων ἔχει βασικὴν σημασίαν διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς πορείας τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ποιότητος τῶν πολυμερῶν.

Τὸ βιβλίον τοῦτο, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις τῆς κ. Τσαουτσέσκου καὶ τῶν συνεργατῶν της, μαρτυροῦν τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐπιστημονικῆς ἐρευνητικῆς δραστηριότητος. Οἱ ἐρευνηταὶ πλήρως κατατοπισμένοι εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν εἰδικότητος, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὴν πλούσιαν παρατιθεμένην βιβλιογραφίαν, χρησιμοποιοῦν τὴν θεωρίαν καὶ τὸ πείραμα μὲ ἄνεσιν καὶ ἀποτελεσματικότητα καὶ κάμνουν εὐρεῖαν χρῆσιν τοῦ συγχρόνου ἐξοπλισμοῦ εἰς ἐπιστημονικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ νεωτέρα φυσικὴ καὶ ἡ ἠλεκτρονικὴ ἐφοδιάζουν τὰ σύγχρονα ἐρευνητικὰ ἐργαστήρια. Πολλοὶ θὰ θεωρήσουν τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἐρευνητῶν τούτων ὡς ἐπίτευγμα ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης. Βεβαίως τὰ προϋόντα ποὺ θέλουν νὰ παρασκευάσουν εἶναι χρήσιμα δι' ὠρισμένους σκοπούς, ἡ μέθοδος ὅμως τῆς παρασκευῆς τῶν καὶ γενικῶς ἡ διερευνήσεις τῶν εἶναι Ἐπιστήμη, ἡ ὁποία δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς βασικὴ Ἐπιστήμη. Ἀλλωστε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παστέρ γνωρίζομεν ὅτι μία εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Ἐπιστήμη καὶ αἱ ἐφαρμογαὶ της.

Ἡ κ. Τσαουτσέσκου καὶ οἱ συνεργάται της συνεχίζουν καὶ μάλιστα εἰς πλεόν ἐντατικὸν ρυθμὸν τὴν παρουσίαν τῆς Πατρίδος τῶν εἰς τὴν Διεθνῇ, ἐπιστημονικὴν ἄνοδον. Ἀπὸ μακροῦ διακεκρυμένοι ἐρευνηταὶ Φυσικῶν ἐπιστημῶν τῆς Πατρίδος της δίδουν τὸ παρὸν εἰς τὴν διεθνῇ ἐπιστημονικὴν βιβλιογραφίαν καὶ ἀντιπροσωπεύουν πολλὰς αἰχμὰς εἰς τὴν ἀνοδικὴν καμπύλην τῆς Ἐπιστήμης. Ἰδιαιτέρως ἡ Ὁργανικὴ Χημεία καὶ αἱ ἐφαρμογαὶ της εἶχον εὖρει καὶ εὐρίσκουν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἰδιαίτεραν ἀπήχησιν καὶ προώθησιν ἀκριβῶς λόγῳ τῆς

υπάρξεως αφθόνων πετρελαιοπηγών. Ἡ συμβολή τῆς Ρουμανίας εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ Τεχνολογίαν τῶν ὀνομαζομένων Πετροχημικῶν εὐρίσκεται εἰς πολὺ ὑψηλὸν ἐπίπεδον.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἔκδοσις εἶχε καλὴν τύχην. Ὁ πρόλογος ἐγράφη ἀπὸ τὴν κ. Ἀμαλίαν Φλέμινγκ, ἥ δὲ μετάφρασις εἰς τὴν δημοτικὴν μας γλῶσσαν, θὰ ἔλεγα εἰς ἐπιμελημένην καθαρεύουσαν δημοτικὴν, ἀποδίδει μὲ σαφήνειαν τὸ κείμενον. Τοῦτο εἶναι σημαντικὸν ἐγγεῖρημα προκειμένου περὶ μεταφράσεως αὐστηρῶς ἐπιστημονικοῦ συγγράμματος. Ἡ κ. Φλέμινγκ ὥς μικροβιολόγος, ὥς ἐκπρόσωπος ἐπιστημονικοῦ κλάδου φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπισημαίνει ἐπακριβῶς καὶ ἀναλύει δι' ὀλίγων τὴν σημασίαν τοῦ βιβλίου τούτου καὶ τὴν προσωπικότητα τῆς συγγραφέως ὥς διεθνῶς γνωστῆς ἐρευνητρίας. Τελειώνω μὲ μίαν φράσιν τοῦ προλόγου ποὺ ἀποδίδει τὰ αἰσθήματα ὅλων μας.

«Ξέρομε πολὺ καλὰ, ὅτι ἡ κ. Ἑλενα Τσαουτσέσκου ἔχει συμβάλει πολὺ στὴ διερεύνηση τῆς Ἑλληνορουμανικῆς φιλίας καὶ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ἐπιστήμης, γὰρ τὴ βαθύτερη ἀλληλογνωριμία τῶν χωρῶν καὶ τῶν λαῶν μας καὶ μέσω αὐτῆς τὴν προβολὴ τους εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον».

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μιχαὴλ Στασινόπουλος**, παρουσιάζων τὸ κατωτέρω βιβλίον, λέγει τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴ, νὰ παρουσιάσω στὰ πλαίσια τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ποὺ ἐκδηλώνεται ὁλοένα καὶ ἐντονότερο, γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ τοπίου, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Jean - Benoît Bleyon, μὲ τὸν τίτλον «L'urbanisme et la protection des sites» («Ἡ πολεοδομικὴ νομοθεσία καὶ ἡ προστασία τῶν τοπίων»). Ἐκδοσις Γεν. Βιβλιοπωλείου Δικαίου καὶ Νομολογίας, Παρίσι, 1979.— Σημειῶνω, ὅτι μεταφράζω τὸν ὄρο *urbanisme* μὲ τὸν ὄρο «πολεοδομικὴ νομοθεσία» ἐπειδὴ αὕτη ἡ μετάφρασις ἔχει υἱοθετηθῇ στὶς μεταφράσεις τῶν κειμένων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, ὅπου ὁ ὄρος *urbanisme* μεταφράζεται, ἀπλῶς *πολεοδομία*. Θὰ μπορούσε ὅμως ν' ἀποδοθῇ καὶ μὲ τὸν ὄρο «οἰκιστικὴ νομοθεσία» ἢ καὶ ἀπλῶς «οἰκιστική».

Ὁ συγγραφεὺς ἐντοπίζει τὴν ἐρευνά του στὴν προστασία τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, τὸ σύνολο τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ κληρονομία ἐκάστης χώρας. Τὸ ἔτος 1975 ἦταν τὸ εὐρωπαϊκὸ ἔτος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κληρονομίας καὶ εἶχε περιλάβει ἐκδηλώσεις τῶν κρατῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ σχετικὰς μὲ τὸ θέμα αὐτό.

Κατὰ τὸν ὅρισμό, ποὺ δίνει ὁ συγγραφεὺς, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κληρονομία συγκροτεῖται ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν μνημείων καὶ τῶν τοπίων ὅπου ὑπάρχουν κτίσματα παλαιά, ποὺ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον ἱστορικό, καλλιτεχνικὸ ἢ πολιτιστικό, ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴ διατήρησή τους.

Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα διατηροῦν τὸ παρελθόν, γράφει ὁ συγγραφεὺς καὶ πλουτίζουν τὸ παρόν. Μία ἐπίσκεψη σὲ γοτθικὸ ναὸ διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ τοὺς ἐδίδασκε ἡ μελέτη ἐνὸς ἐγχειριδίου περὶ γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Καὶ μία πόλη χωρὶς μνημεῖα θὰ ἦταν, γράφει, πόλη χωρὶς ψυχή.

Ὁ συγγραφεὺς διαιρεῖ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα σὲ ἀστικά καὶ τῆς ὑπαίθρου. Ἡ μέθοδος τῆς προστασίας διαφοροποιεῖται ἀνάλογα μὲ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κατηγορία.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ διαίρεση τῆς προστασίας σὲ δύο εἶδη: στὴν παθητικὴ καὶ τὴν ἐνεργητικὴ προστασία.

Ἡ παθητικὴ προστασία ἀποβλέπει μόνο στὴ συντήρηση τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ μνημείου, ἀλλὰ ὁ συγγραφεὺς τὴ θεωρεῖ ἀνεπαρκῆ. Δὲν εἶναι ικανοποιητικὴ, γράφει, μόνον ἡ συντήρηση, ἐὰν τὸ ἀρχιτεκτονικὸ μνημεῖο διατηρεῖται μὲν, ἀλλὰ ἀφίνεται νὰ πνίγεται ἀπὸ κτίσματα καὶ ἄλλα στοιχεῖα ποὺ καταστρέφουν τὸ χαρακτῆρα του καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν του ἀξία.

Γι' αὐτό, ἡ προστασία πρέπει νὰ εἶναι ἐνεργητικὴ. Ἐνεργητικὴ εἶναι ἡ προστασία ὅταν περιλαμβάνει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συντήρηση, 1) τὴν ἀναστήλωση (restoration), τὴν ἀνακαίνιση καὶ ἀνανέωση, 2) τὴν ἔνταξη τοῦ μνημείου στὸ ἄμεσο περιβάλλον του (integration), ὥστε ἡ προστασία νὰ πλῆττει ὠρισμένα γειτονικά κτίρια καὶ ν' ἀποτελεσθοῦν ἔτσι «μικρὲς νησίδες» γύρω ἀπὸ τὰ προστατευόμενα ἀστικά ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, νησίδες ποὺ νὰ προβάλλουν τὴν προσωπικότητα τῶν μνημείων καὶ 3) τὴν ἐμψύχωση (animation) τῶν μνημείων, ἐμψύχωση δὲ εἶναι ἡ χρησιμοποίησή των ὡς χώρων καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, συναυλιῶν, παραστάσεων ἤχου καὶ φωτός, κλασσικῶν ἔργων κλπ. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ἐμψύχωση συνδέει τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους μὲ τὸ παρελθόν, ποὺ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸ μνημεῖο, τοὺς συνδέει περισσότερο παρὰ ἂν τὰ μνημεῖα χρησιμοποιηθοῦν ὡς μουσεῖα ἢ ἀπλοὶ τόποι ἐπισκέψεων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ θεωρητικὴ ὄψη τοῦ προβλήματος.

Γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν λύσεων, ὁ συγγραφεὺς προτείνει σειρὰ μέτρων φύσεως νομικῆς καὶ οἰκονομικῆς: Διοικητικὴ διαδικασία χαρακτηρισμοῦ, καταγραφή, ἐπιβολὴ περιορισμῶν, ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις, ἔξαγορά τῶν ἱστορικῶν κτισμάτων ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ τοὺς Δήμους, οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν ιδιοκτητῶν,

δημιουργία καταλλήλων φορέων, (Κράτος, δήμοι, ιδιωτικές οργανώσεις) και προπάντων, προγραμματισμός και συντονισμός τῶν διαφόρων οικονομικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρμοδιοτήτων ἐπὶ τοῦ θέματος. Φυσικά, γιὰ τὴν πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν λύσεων «δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων», βεβαίως, «οὐδὲν ἔστι γενέσθαι», οἱ δὲ λόγοι μάταιοι.

Τὸ πλεονέκτημα τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι συγκεντρώνει στὶς σελίδες του μὲ τρόπο ἀπλὸ καὶ σαφῆ, ὅλα ὅσα ἔχουν ἕως τώρα γίνεи, στὰ νομικὰ ἰδίως πλαίσια, σχετικὰ μὲ τὴν προστασία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κληρονομίας. Ἐκρίνα καλόν, κύριε Πρόεδρε, νὰ ἀνακοινώσω τὴ συντομοτάτη αὐτὴ περίληψη τῶν σκέψεων τοῦ συγγραφέως ἐπὶ ἐνὸς θέματος, ποὺ ἐνδιαφέρει κατ' ἐξοχὴν τὴ χώρα μας, ἐπειδὴ ἔχει τὴν πλουσιότερη στὸν κόσμον ἀρχιτεκτονικὴ κληρονομία. Εὐχόμαι οἱ σκέψεις αὐτὲς τοῦ συγγραφέως νὰ κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀκαδημίας.

Monsieur le Président,

J'ai l'honneur de présenter à l'Académie l'ouvrage de M. Jean-Benoît Bleyon, «L'urbanisme et la protection des sites», Préface de Louis Beriot. (Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1979).

L'auteur insiste sur la protection des monuments qui constituent le patrimoine architectural de chaque pays. Les mesures de sauvegarde de ce patrimoine sont divisées par l'auteur en a) mesures de sauvegarde passives qui ont pour but la simple conservation du monument en l'état, et b) mesures de sauvegarde actives, qui ont pour but, le plus, 1) l'exécution des travaux de réfection et d'aménagement, 2) la restauration, 3) la protection des «perimètres sensibles» et, enfin, 4) l'«animation» des monuments par des fêtes et réunions, des journées d'études, des spectacles son et lumière etc.; ce sont là des manifestations, qui contribuent à la survie du monument beaucoup plus efficacement que l'état de musée.

L'ouvrage contient également une élaboration détaillée de tous les moyens de protection d'ordre juridique, économique, sociale et esthétique, ainsi qu'un rapprochement à la législation concernant la protection de l'environnement, en général.

Μετά τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Στασινοπούλου, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ᾽Ακαδημαϊκὸς κ. **Σόλων Κυδωνιάτης** καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Ὁφείλομεν χάριτες στὸν Πρόεδρο κ. Στασινόπουλο, τὸν ὁποῖον κανένα ἀπὸ τὰ σύγχρονα προβλήματα δὲν ἀφήνει ἀσυγκίνητο, διότι ἔθιξε τὸ θέμα τῆς ἀνάγκης διασώσεως τῆς παραδοσιακῆς μας ἀρχιτεκτονικῆς, ἡ ὁποία καταστρέφεται καθημερινῶς.

Εἶναι ὅμως εὐτύχημα ὅτι τὸ χρέος τῆς προστασίας καὶ διασώσεως τῆς παραδόσεως ἐν γένει ἔχει γίνει κοινὴ συνείδησις ὅλων καὶ ὄχι μόνον τῶν ἐπαϊόντων. Γιατὶ ὅλοι θαυμάζουμε, ἔστω λίγο ὄψιμα, τὰ παλιὰ γυναικεῖα χειροτεχνήματα, τὰ λαϊκὰ ξυλόγλυπτα καὶ κεραμικὰ καὶ ἰδίως τὰ ἀνεπανάληπτα ἀρχιτεκτονικὰ κατὰλοιπα ποὺ προδίδουν ὄχι μόνον τὴν Τέχνην, ἀλλὰ καὶ τὴν Τεχνικὴν τοῦ παρελθόντος, ἐνῶ ἀκόμη προσφέρουν ἰδέες χρήσιμες στοὺς σημερινοὺς ἀρχιτέκτονες.

Ἡ μελέτη τῶν λοιπῶν καταλοίπων τῆς παραδόσεως προβληματίζει ὄχι μόνον τὸν Λαογράφον, τὸν Ἱστορικόν, τὸν Καλλιτέχνην, ἀλλὰ κάθε Ἐπιστήμονα ἀκόμη καὶ τὸν Φιλόσοφον, γιατί ὅλοι ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ Ἐθνότης ἀποκτᾷ θεμέλιο μὲ τὴν Παράδοσιν, ἡ ὁποία μᾶς μαθαίνει τίς καταβολές μας, τίς ρίζες μας καὶ μᾶς κάνει νὰ γνωρίζουμε τὸν ἑαυτό μας.

Γι' αὐτὸ ὅλα τὰ Ἕθνη καὶ ὄχι μόνον τὰ πολιτισμένα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα ποὺ μόλις τώρα γράφτηκαν στὶς δέλτους τῆς Ἱστορίας, τιμοῦν τίς παραδόσεις των καὶ ἀγωνίζονται νὰ τίς παρουσιάσουν παλαιότερες, περισσότερες καὶ καλύτερες τῶν ἄλλων. Βέβαια ἡ παράδοσις, ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ παρελθὸν καὶ τὴν συντηρητικότητά δὲν εἶναι δημιουργία, χρησιμεύει ὅμως σὰν παράδειγμα, σὰ θεμέλιο γιὰ νὰ στηριχθοῦν τὰ μελλούμενα στὰ περασμένα.

«Παραδείγματα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων», λέγει ὁ Ἱσοκράτης (πρὸς Δημόνικον).

Ἄλλ' ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συζητήσεως αὐτῆς ἤθελα νὰ διατυπώσω στὴν Ἀκαμία μιὰ ἀνησυχία μου : Ἡ λαϊκὴ αὐτὴ τέχνη, ἡ ἀπρόσωπη καὶ παραδοσιακὴ στὸν τόπο μας ἔχει ἀτονήσει. Τὸ παλὸν αὐθόρμητο, ἀφελὲς ἀλλὰ δροσερὸ ταλέντο τοῦ ἀνώνυμου λαϊκοῦ τεχνίτου δὲν συναντᾶται πιά. Λὲς καὶ στέρεψε τελείως ἡ λαϊκὴ φαντασία, αὐτὴ ποὺ μόλις πρὸ ὀλίγου ὀλοζώντανε βρισκότανε στὴν ὕπαιθρο. Ἡ δὲ Χειροτεχνία καὶ Βιοτεχνία μας δὲν παράγουν παρὰ ἄθλια ἀντίγραφα ἀστικῶν προτύπων. Ποῦ ἄραγε ὀφείλεται αὐτὴ ἡ πτώσις ; Πῶς ὁ σκλαβωμένος ραγιάς ποὺ μολονότι ἀγράφματος, ἀλλὰ βαθύτατα πολιτισμένος, γιατί διέσωζε στοματικά μιὰ ἀνθρωπιστικὴ κουλτούρα ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά, πῶς λέγω αὐτὸς διέτηρησε ἀδιάκοπα τὸ νῆμα τῆς παραδόσεως καὶ ὁ ἐλεύθερος Ἕλληνας τὸ διέσπασε ;

Μήπως ἡ στενὴ ἐπαφὴ μὲ μᾶς τοὺς ἀστούς, ποὺ τοὺς μεταδώσαμε τὴν δυσεοπληξία μας, αὐτὴν ποὺ ἀποκτήσαμε στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνος, χάρις στὴν ἐπικοινωνία μὲ τὴν Δύση;

Μήπως φταίει ἡ ὑλόφρων τεχνολογικὴ ἐποχὴ μας, ποὺ προτίμησε τὰ ἄφθονα ἀλλὰ εὐτελῆ προϊόντα τῆς Βιομηχανίας;

Μήπως συνετέλεσε καὶ ἡ πλημμελὴς παιδεία ποὺ προσφέρουμε στὸ λαό μας, ἡ ὁποία τὸν παραμόρφωσε μὲ τὴ διπλὴ σημασία τῆς λέξεως;

Μετά τὸν κ. Κυδωνιάτη τὸ λόγο ἔλαβον πολλοὶ Ἀκαδημαῖκοι ποὺ ὑπεστήριξαν ὁ καθεὶς τὰς ἀπόψεις του. Οὕτω π.χ. ὁ Ἀκαδημαῖκός κ. **Π. Κανελλόπουλος** ἐξέφρασε τὴν βαθυτάτην λύπην του διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν παραδόσεών μας καὶ ἀπέδωσε τὴν στειρότητα τῆς λαϊκῆς τέχνης ἐν μέρει καὶ εἰς τὸν ρητορισμὸν καὶ μεγαλοστομίαν ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν πνεῦμα περιφρονήσεως τῆς παραδοσιακῆς μας κουλτούρας.

Ὁ Ἀκαδημαῖκός κ. **Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος** λέγει ὅτι συμμερίζεται ἀπολύτως τὴν μελαγχολίαν τοῦ κ. Κανελλοπούλου καὶ ὅ,τι εἶπει θὰ προέρχεται ἐξ αὐτῆς. Ἡ καταστροφὴ ποὺ συνετελέσθη εἰς τὰς νεοκλασσικὰς Ἀθήνας εἶχε ἀντίκτυπον εἰς τὰς ψυχὰς μερικῶν Ἑλλήνων. Διότι τὸ νεοκλασσικὸν κτίσμα δὲν ἀποτελεῖ μίμησιν, ὅπως θὰ συνέβαινεν εἰς ἄλλας χώρας, ἀλλὰ πηγάζει ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς κατακτωμένης ἐλευθερίας. Ἡ διαφορὰ εἶναι βασικὴ μὲ τὰ νεοκλασσικὰ κτίσματα ἄλλων τόπων. Δὲν θεωρεῖ ἀπόλυτον τὴν ἄποψιν τοῦ κ. Κανελλοπούλου, ὅτι εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς λαϊκῆς τέχνης συνετέλεσεν ἡ μεγαλοστομία τοῦ 19ου αἰῶνος. Πρὸ μιᾶς ἀκόμη γενεᾶς τὰ ἐλληνικὰ χωριὰ ζοῦσαν καὶ ἐλειτουργοῦσαν μὲ τὸν δικό τους τρόπο. Σήμερα, δυστυχῶς οἱ χωρικοὶ καθίστανται ὁλοὲν καὶ περισσότερον τεχνικῶς ἀνάπηροι, ἀφοῦ προτιμοῦν νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὰ ἔτοιμα ποὺ τοὺς παρέχει ἡ λεγομένη ἐξέλιξις. Ὅπωςδὴποτε, ἡ γνώμη τοῦ κ. Κανελλοπούλου θὰ πρέπει νὰ συζητηθῇ πολὺ.

Περαιῶν, ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος ἀποδίδει τὴν κακοδαιμονίαν αὐτὴν εἰς τὴν ξενομανίαν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ἀκαδημαῖκός κ. **Γρ. Κασιμάτης** τονίζει ὅτι ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἔντεῦθεν ἡ κοινωνικὴ συνείδησις ἔχει ἀλλάξει, μεταβληθεῖσα εἰς ματεριαλιστικὴν. Ἡ

μεταβολή αὐτὴ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ κατακρημνισθοῦν τὰ πάντα. Δυστυχῶς δὲ τὸ κακὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταπολεμηθῇ.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Νικ. Χατζηκυριάκος - Γκίκας**, ἐπισημαίνων τὴν καταστροφὴν τῶν περισσοτέρων νεοκλασσικῶν κτιρίων τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀποδίδει τὴν ἀδιαφορίαν τόσον τῆς Πολιτείας ὅσον καὶ τῶν ἀτόμων εἰς τὴν ἔλλειψιν διδασκαλίας τῆς αἰσθητικῆς ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι σήμερον.
